

SAL 37/2020

EUR-Lex duomenų bazės generalinio advokato išvadų vertimas iš prancūzų kalbos į lietuvių kalbą: šalutinių pažyminio sakinių atvejo analizė

Received 01/2020

Accepted 07/2020

EUR-Lex duomenų bazės generalinio advokato išvadų vertimas iš prancūzų kalbos į lietuvių kalbą: šalutinių pažyminio sakinių atvejo analizė

Translation of the Advocate-General's Opinions from French into Lithuanian in EUR-Lex database: a Case Study of Relative Clauses

TRANSLATION / VERTIMAS

Aurelija Leonavičienė

Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva

<http://dx.doi.org/10.5755/j01.sal.1.37.25120>

Anotacija

EUR-Lex teisės srities dokumentų vertimų įtaka originaliai ir verstinei lietuvių administracinei teisės kalbai lėmė pastarojo dešimtmečio lingvistų ir vertimo tyrėjų susidomėjimą kintančia administracine lietuvių kalba. Šiame straipsnyje, kurio tyrimo objektu pasirinkti prancūzų kalbos teisės tekstams būdingi šalutiniai pažyminio sakiniai, papildantys pagrindinio sakinio referentą dalykine informacija ir einantys po pažymimojo žodžio, analizuojama teisės tekstų vertimo iš prancūzų kalbos į lietuvių kalbą tema. Straipsnio tikslas – ištirti ES Teisingumo Teismo generalinio advokato išvadų, rašytų prancūzų kalba, šalutinių pažyminio sakinių vartojimo ypatumus, jų semantinio turinio perteikimo lietuvių kalba sprendimus ir su tyrimo objektu susijusius žanrinius analizuojamų tekstų požymius.

Atliktas daugiakalbės EUR-Lex dokumentų duomenų bazės generalinio advokato išvadų tyrimas leido pastebėti prancūzų kalbos teisės tekstams būdingų šalutinių pažyminio sakinių kiekybinio pasiskirstymo ir jungimo prie pagrindinio sakinio ypatumus, kurie patikslino mokslinėje literatūroje aprašytas jų vartojimo administracinėje kalboje tendencijas. Holistinis šių sakinių vertimo į lietuvių kalbą tyrimas atskleidė kiekybiškai reikšmingą vertimo sprendimų pasiskirstymą, diferencinius verstinės teisės kalbos požymius ir kognityvinės vertėjo patirties svarbą interpretuojant turinį ir sprendžiant jo raiškos klausimus.

RAKTAŽODŽIAI: administracinė teisės kalba, interpretacinė vertimo teorija ir metodologija, vertimo sprendimas, šalutinis pažyminio sakiny, holistinė samprata.

Ivadas

Nuo 1990 metų Lietuvai tapus nepriklausoma valstybe ir 2004 metais įstojus į Europos Sąjungą, sparčiai ėmė vystytis administracinė lietuvių kalba, kuri sovietiniais metais, kaip rašo šio stiliaus tekstų tyrėja Rasuolė Vladarskienė, buvo labai suprastėjusi dėl joje įsigalėjusių verstinių netaisyklingų konstrukcijų iš rusų kalbos, nemotyvuotai ilgų sakinių ir kitų kalbos ypatybių (2005, p.111). Kuriantis nepriklausomai Lietuvos valstybei reikėjo naujų teisės aktų, kodeksų, tarptautinių sutarčių ir kitų valstybei reikalingų administracinės kalbos dokumentų, kurie vienas po kito buvo rengiami valstybine lietuvių kalba. Tai neabejotinai davė didelį postūmį administracinės lietuvių kalbos raidai. Prie šio proceso prisidėjo administracinės kalbos tekstų vertėjai, ypač Europos Komisijos ir Europos Parlamento Vertimo raštu generalinio direktorato Lietuvių kalbos skyriai, Europos Sąjungos Teisingumo Teismo Daugiakalbystės direktorato Lietuvių kalbos teisinių vertimų skyrius ir kiti mažesni ES institucijų vertėjų raštu skyriai. Gausiai rengiami originalūs ir verstiniai dokumentai spartino administracinės lietuvių kalbos standartizacijos procesą, kalbos priemonių konkurenciją, tad per pastaruosius trisdešimt metų administracinis lietuvių kalbos stilius sutvirtėjo, išryškėjo būdingiausias stiliaus ir atskirų žanrų ypatybės.

Nemažą dalį verstinių administracinio stiliaus tekstų galima rasti EUR-Lex dokumentų duomenų bazėje, kuri laikytina reprezentatyviu daugiakalbiu tekstynu, teikiančiu objektyvios informacijos apie verstinę administracinę lietuvių kalbą. EUR-Lex verstinių teisės dokumentų žanrinė įvairovė, jų didelė įtaka originaliems lietuvių administracinės teisės kalbos dokumentams lėmė lingvistų ir vertimo tyrėjų susidomėjimą šios stilistinės kalbos atmainos originaliais ir verstiniais tekstais. Ypač daug tyrimų atlikta per pastaruosius dešimt metų, t. y. nuo 2009 iki 2019 metų. Šiuo laikotarpiu Lietuvos mokslo institucijų mokslininkai skyrė nemažą dėmesį įvairioms verstinių administracinės lietuvių kalbos tekstų problemoms: nagrinėjo verstinių tekstų tarptautinės ir savosios leksikos pasiskirstymą, šių tekstų leksikos naujoves (Leonavičienė, 2011; Vladarskienė, 2013a, 2013b), leksinių samplaikų vertimo iš anglų kalbos į lietuvių kalbą tendencijas (Noreika, Šeškauskienė, 2017), leksinių analitinių konstrukcijų vertimo iš prancūzų kalbos į lietuvių kalbą ypatumus (Leonavičienė, 2009; Leonavičienė, Liepuoniūtė, 2013), apriboto veiksmo laiko raišką ES dokumentuose (Vladarskienė, 2011), prielinksnio *apie* vartoseną administracinėje lietuvių kalboje (Vladarskienė, 2018), prielinksnio *dėl* konstrukcijas verstiniuose teisės dokumentuose (Vladarskienė, 2014), sąlygos sakinių vertimo iš anglų kalbos į lietuvių kalbą klausimus (Juknaitė, Kasperavičienė, 2014), konektorių vartojimo ir vertimo polinkius (Černiuvienė, Dambrauskas, 2013; Leonavičienė, Rečiūnaitė, 2013) ir kt. Ne vieno iš minėtų tyrimų empiriniai duomenys buvo rinkti iš daugiakalbės EUR-Lex dokumentų duomenų bazės, kuri tyrėjams teikė naudingos informacijos apie teisės aktų vertimo kalbos pokyčius atskirais laikotarpiais. Tiesa, reikėtų paminėti ir kiek anksčiau nei prieš dešimtmetį Vytauto Didžiojo universitete apgintą Jūratės Vaičiukaitės daktaro disertaciją „Europos Sąjungos teisės aktų vertimo ir jų aiškinimo problematika“ (2006), kuri iki šiol yra vienintelė Lietuvoje daktaro disertacija, nagrinėjanti ES teisės dokumentų vertimo į lietuvių kalbą problemas.

Daugelyje minėtų tyrimų vertimo klausimai buvo analizuoti iš kalbotyros ir lingvistinių vertimo teorijų perspektyvos, tad juose mažiau kreiptas dėmesys į teisės dokumentų vertimą kaip į tarp sistemines teisės srities komunikaciją. Atsižvelgus į teisės dokumentų vertimo specifiką, nekyla abejonių, kad vertimo sprendimus dažniausia lemia ne kalbinė, o ekstratekstinė informacija: tarp sisteminės lyginamosios teisės žinios, sociokultūrinės šalių tradicijos, istorinis, politinis ir kiti kontekstai. Kaip minėti veiksniai veikia kalbinius vertimo sprendimus ir jų pasiskirstymą, mėginama rasti atsakymus analizuojant straipsnyje šią *tyrimo problemą*. Apie dalykinių tekstų vertimo išskirtinumą, juose perteikiamos informacijos kontekstinį ir tarp sisteminių traktavimą ne kartą yra rašę prancūzų interpretacinės vertimo teorijos kūrėjai ir dabar-

tiniai šios teorijos atstovai (Lederer, 1995; Herbulot, 2005; Seleskovitch, Lederer, 2014; ir kt.), vokiečių *Skopos* vertimo teorijos teoretikai (Vermeer, 1996; Nord, 1997; ir kt.), polisisteminės vertimo teorijos atstovai (Even-Zohar, 1997; ir kt.) ir kiti. Tai, kad „vertimas prasideda ne kalbos, o teksto, kaip objekto, interpretacijos lygmenyje“, teigė ir Kristina Abromavičiūtė, Ligiya Kaminskienė (2016), nagrinėjusios galimybę taikyti teisės dokumentų vertimo tyrimams hermeneutinę teksto interpretaciją. Šį požiūrį remia ir dabartinė interpretacinė vertimo teorija, kreipianti dėmesį į kognityvinę teksto interpretaciją, priklausančią nuo vertėjo pažinimo ir supratimo. Pastarąja samprata remiamasi ir šiame straipsnyje analizuojant teisės tekstų vertimą iš prancūzų kalbos į lietuvių kalbą. *Tyrimo objektu* pasirinkti prancūzų teisės kalbos tekstams būdingi šalutiniai pažyminio sakiniai, papildantys pagrindinio sakinio referentą dalykine informacija ir einantys po pažymimojo žodžio (pranc. *antécédent*).

Šio *tyrimo tikslas* – ištirti ES Teisingumo Teismo generalinio advokato išvadų, rašytų prancūzų kalba, šalutinių pažyminio sakinių vartojimo ypatumus, jų semantinio turinio perteikimo lietuvių kalba sprendimus ir su tyrimo objektu susijusius žanrinius analizuojamų tekstų požymius. Siekiant įgyvendinti tyrimo tikslą keliami šie *uždaviniai*: 1) aptarti interpretacinės vertimo teorijos ir metodologijos taikymo galimybes analizuojant pasirinktą tyrimo objektą, 2) aprašyti prancūzų kalbos šalutinius pažyminio sakinius ir jų vartojimo tiriamojame medžiagoje ypatumus, 3) ištirti ir aprašyti prancūzų kalbos šalutiniais pažyminio sakiniiais reiškiamo teisinio turinio perteikimo lietuvių kalba sprendimus ir su jais susijusius verstinio teksto žanrinius požymius.

Tiriamąją medžiagą sudaro EUR-Lex dokumentų duomenų bazės ES Teisingumo Teismo generalinio advokato išvadų elektroninių tekstų rinkinys, parengtas iš 2017 metais rašytų generalinių advokatų išvadų, kurių apimtis prancūzų kalba yra 106 puslapiai. Sudarant tiriamojo žanro tekstų rinkinį buvo pasirinkti šešių skirtingų generalinių advokatų rašyti tekstai prancūzų kalba, siekiant, kad teksto kalbos priemonių pasiskirstymui nedarytų įtakos kurio nors vieno advokato kalbos priemonių vartojimo įpročiai ir būtų gauti objektyvūs žanrinio vartojimo duomenys. Analizės metu iš viso buvo nagrinėta virš 220 puslapių tekstinės medžiagos prancūzų ir lietuvių kalbomis. Ši EUR-Lex tekstų imtis ir joje rasti 649 pavyzdžiai prancūzų kalba laikytini reprezentatyviais prancūzų administracinės teisės kalbos tiriamųjų vienetų vartojimo polinkiams ir vertimo į lietuvių kalbą sprendimams nustatyti. Atliekant originalių ir verstinių generalinio advokato išvadų vertimo ir tiriamųjų vienetų pasiskirstymo tyrimą taikomas kiekybinių duomenų analizės ir analitinis aprašomasis metodas, o aptariant analizuojamos temos iširtumą, teorinę ir metodologinę tyrimo prieigą – mokslinės literatūros analizės ir sintezės metodai.

Teisės tekstų vertimas interpretacinės vertimo teorijos ir metodologijos požiūriu

XX a. paskutiniiais dešimtmečiais atsiradusi prancūzų interpretacinė vertimo teorija, kitaip dar vadinama Paryžiaus vertimo mokykla, skirtingai nuo ankstesniųjų, t. y. lingvistinių vertimo mokyklų, atsisakė lingvistinio požiūrio į vertimą, kalbos raiškos vienetų vertimo nagrinėjimo ir kreipė dėmesį į informacijos supratimą, interpretavimą ir kognityvinių vertimo sprendimų paiešką. Susitelkę į tekste aprašomą ekstralingvistinę informaciją ir jos interpretavimą, interpretacinės vertimo teorijos atstovai anaip tol neatsisakė reikšmės, kuri, kaip rašo Zuzana Raková, užima svarbiausią vietą interpretacinėje vertimo teorijoje (2014, p. 145).

Svarstydami teksto reikšmių ir kultūrinio, dalykinio konteksto santykio klausimus, interpretacinės vertimo teorijos atstovai atsakė į daugelį vertimo teorijos klausimų ir pagrindė pasaulyje žinomą interpretacinio vertimo, kaip kognityvinio proceso, metodologiją. Pirmuoju interpretacinio vertimo etapu šioje teorijoje laikomas teksto supratimas (pranc. *compréhension*), kuris priklauso nuo vertėjo mąstomosios patirties, jo kognityvinio багаžo (*le bagage cognitif* – Lederer 1995, p. 37), t. y. nuo ekstratekstinių žinių ir bendrojo pažinimo. „Norint

viską pasakyti, reikia viską suprasti“ – teigia dabartinė šios teorijos atstovė, dalykinių tekstų vertimo tyrėja Florence Herbulot.¹ Stengdamasis suprasti ekstralingvistinį turinį, vertėjas „skverbiasi“ per kalbos raiškos priemones į teksto turinį, tad kalbos raiškos formos traktuojamos kaip terpė, kurioje skleidžiasi ekstralingvistinis ir ekstratekstinis turinys. Ši interpretacinės vertimo teorijos nuostata labai artima hermeneutinei vertimo interpretacijai, kurioje kalba traktuojama kaip pirmoji hermeneutinio susitikimo su tekstu vieta, kurioje vyksta supratimas, todėl išylančios kalbinės problemos yra ne kas kita, kaip supratimo problemos (Gadamer, 1976, p. 235).

Interpretacinėje vertimo teorijoje teksto supratimas eina išvien su antruoju vertimo proceso etapu – deverbalizavimu (pranc. *déverbalisation*). Šio kognityvinio proceso metu vertėjas suvokia teksto informaciją nesiedamas jos su originalo kalbos žodžiais, kuriais ji buvo perteikta (Lederer, 1995, pp. 22–23; Herbulot, 2005, pp. 146–147). Atsiribojęs nuo verbalinės raiškos, vertėjas sutelkia dėmesį į teksto turinį, į tai, kas norėta pasakyti (pranc. *le vouloir dire*)² ir stengiasi įsiminti deverbalizuotą prasmę (pranc. *la saisie immédiate du sens*). Prasmės suvokimas ir įsiminimas yra tarsi deverbalizavimo proceso tąsa, kurios metu vertėjas asocijuoja informaciją su aprašomos srities kognityviniu kontekstu.

Informacijos ekstratekstinis asocijavimas ir supratimas savaime implikuoja trečiąjį vertimo proceso etapą – interpretaciją, t. y. holistinį teksto prasmės vertinimą (pranc. *le sens global du texte*). Ši interpretacinės vertimo teorijos nuostata tarsi atkartoja šiuolaikinės hermeneutinės filosofijos atstovo Hanso Georgo Gadamerio mintį, kad „daly, kurias apibrėžia visuma, savo ruožtu apibrėžia šią visumą“ (1999, p. 27). Suprantama, kad skirtingose kultūrose tas pats verčiamas tekstas, kaip holistinė visuma, atsiskleidžia kiek kitais tarpsteminio ir tarpkultūrinio vertimo sprendimais, todėl ir vertėjo užduotis krypta „ne nuo žodžio link sakinio, teksto ar kultūrinės tikrovės, bet atvirkščiai: prisipildydamas neaprėpiamų konkrečios kultūros idėjų, interpretacijų, vertėjas nuo teksto leidžiasi prie sakinio ir žodžio“, kaip rašo prancūzų hermeneutinės ir fenomenologinės filosofijos atstovas Paulis Ricœuras (2010, p. 41), daręs įtaką interpretacinei vertimo teorijai. Holistinis teksto interpretavimas savaime suponuoja platesnį vertimo objekto suvokimą. Juo laikytina, kaip teigia prancūzų interpretacinės vertimo teorijos atstovas Fortunato Israėlis, visų ekstratekstinių, intertekstinių ir intratekstinių ryšių, perteikiančių prasmę, visumą.³ Vertimo objekto daugiasluoksniškumas lemia tai, kad tekstą „kaip visumą, unikalią visumą, būtų galima palyginti su objektu, kurį galima apžiūrėti iš įvairių pusių, bet neįmanoma iškart aprėpti viso. Taigi visumą rekonstruojame panašiai, kaip suvokiame objektą – pasirinkdami vienokią ar kitokią perspektyvą. Visada egzistuoja kelios skirtingos galimybės tą patį sakinį susieti su vienu ar kitu sakiniu, laikomu teksto atrama. Skaitymo aktas implikuoja specifinį vienpusiškumą. Būtent dėl tokio vienpusiškumo interpretacija yra spėjamojo pobūdžio.“ (Ricœur, 2000, p. 91). Kaip vertėjui pavyksta interpretuoti tekstą, priklauso nuo vertėjo pasirinktos žiūros perspektyvos ir kognityvinio багаžo, leidžiančio išplėsti interpretacijos galimybes arba jas riboti.

„Interpretuoti, kad būtų galima versti“ (*Interpréter pour traduire*) – taip vadinasi vienas iš M. Lederer leidinio „Šiuolaikinis vertimas“ (*La traduction aujourd’hui*, 1995, pp. 11–48) skyrių, kuriame be aukščiau aptartų vertimo proceso etapų, aprašomas ketvirtasis etapas – reikšminių dalių (pranc. *les unités de sens*), kurias gali aprėpti trumpoji atmintis (pagal Froidą), vertimas *kognityviniais* ir *emociniais ekvivalentais* (pranc. *équivalence cognitive, équiva-*

¹ Il doit impérativement tout DIRE. Et pour dire TOUT, il lui faut tout COMPRENDRE... (Herbulot, 2005, p. 142).

² Pour que le sens que comprend le traducteur rejoigne le vouloir dire de l’auteur, il faut qu’il ait la volonté de le comprendre et qu’il possède des connaissances adéquates. (Lederer, 1995, p. 35).

³ „L’objet à traduire est donc à considérer comme le produit de tout un réseau de relations extra-, inter-, et intra- textuelles dont il tire sa pleine substance.“ (Israël 2005, p. 64).

lence affective). Nors šiuolaikiniame vertimo moksle linkstama vengti termino „ekvivalen-tas“, kuris daugiau siejamas su ankstyvosiomis, ypač formalistinėmis, vertimo teorijomis ir jose aprašytu lingvistinės raiškos ekvivalentiškumu, šiuolaikinė interpretacinė vertimo te-orija ir toliau skelbia vertimą „kognityviniais ir emociniais ekvivalentais“, kurie neturi nieko bendra su pavienių žodžių, sintagmų, kolokacijų ar sustabarėjusių junginių vertimu.⁴ Pasirin-kusi nuo E. Nidos laikų vertimo moksle prigijusį „ekvivalentiškumo“ terminą, interpretacinė vertimo teorija šiam terminui suteikė naują turinį: kognityvinę interpretaciją, į kurią įeina konceptualizuota originalo informacija ir vertimo adresato lūkesčių sociokultūrinis vertini-mas. Štai todėl kultūrinis pritaikymas (pranc. *transfert du culturel*) yra neatsiejama kogni-tyvinio vertimo sprendimo paieškos dalis. Apie tai rašo šiame straipsnyje jau minėtas inter-pretacinės vertimo teorijos atstovas Fortunato Israėlis teigdamas, kad tradicinis vertimas, pavyzdžiui, Jean-Paul Vinay ir Jean Darbelnet (1958), neabejotinai akcentavo lingvistinį arba išorinį verčiamo teksto vaizdą, leksinius ir sintaksinius atitikmenis arba perėjimo iš vienos kalbos į kitą nekintamų taisyklių paiešką, tuo tarpu interpretacinis vertimas skelbia santy-kinę reikšmės nepriklausomybę nuo originalo formų ir kreipia dėmesį į kognityvinį vertimo procesą (Israėlis, 2005, pp. 62–63). F. Israėlio manymu, verčiant nereikia gretinti kalbų, bet kaip tik reikia jas atskirti, nes vertimo tekstas nėra tiksli originalo kopija, o jo perkūrimas, todėl verčiant reikia būti laisvam nuo formos (2005, p. 68). Šią mintį buvo išsakę ir interpretacinės vertimo teorijos kūrėjai, pavyzdžiui, M. Lederer. Pasak jos, versdamas vertėjas turi stengtis išsilaisvinti iš žodžių, tapti nepriklausomas nuo originalo kalbos formos, bet likti ištikimas reikšmei (pranc. *fidélité au sens*) ir perteikti viso teksto poveikį adresatui (1995, p. 86). Ži-noma, dabartinėje interpretacinėje vertimo teorijoje ištikimybė reikšmei nebelaikoma pačia svarbiausia nuostata ir kur kas daugiau dėmesio kreipiama į lanksčius kognityvinius vertimo sprendimus holistinės visumos požiūriu.

Priėmęs kognityvinius (meniniame ar publicistiniame tekste – neretai ir emocinius) vertimo sprendimus, vertėjas toliau sprendžia, kokiomis vertimo kalbos raiškos priemonėmis ge-riausia perteikti verčiamą turinį, atsižvelgus į teksto vartojimo sritį, žanrinius, sociokultūri-nius ypatumus ir adresato lūkesčius. Šiame interpretacinio vertimo proceso etape paisoma vertimo kalbos leksinės nominacijos, morfologinės, sintaksinės, tekstualumo raiškos gali-mybių ir vartosenos polinkių, parenkami ne atskiri žodžiai – originalo kalbos atitikmenys, o ištisos frazės, perteikiančios reikalingą informaciją.

Ne viename interpretacinės vertimo teorijos darbe rašoma, kad vykstant kognityviniame vertimo procesui ir kognityvinių ekvivalentų paieškai, vertėjai išimtiniais atvejais gali rinktis *vertimą atitikmenimis* (pranc. *traduction par correspondances*). Pastarieji, kaip teigia M. Lederer, metodologiniu požiūriu pateisinami tik tada, kai: 1) verčiamo teksto žodžiai labai tiksliai parinkti, pavyzdžiui, poezijoje arba teisės, politikos srities tekste, ir mintis negali būti laisvai interpretuota; 2) originalo tekste kas nors vardijama ir to negalima išvengti; 3) ver-čiami terminai, kurie skirtingose kalbose dažniausia turi nusistovėjusius atitikmenis; 4) ver-čiami tikriniai vardai, skaičiai ar tekste patiekiami kiti duomenys (1995, pp. 67–71). Išvardyti atvejai dažnai pasitaiko verčiant dalykinius tekstus, ypač teisės srities. Administraciniuose teisės tekstuose vengiama per laisvos interpretacijos ir dviprasmiškumo, aiškiai reiškiami loginiai dėmenų ryšiai, pateikiami tikslūs terminai ir tikslios formuluotės. Todėl teisės teks-tus, pavyzdžiui, Europos Sąjungos Teisingumo Teisme, verčia teisininkai lingvistai, turintys teisės srities kognityvinį багаžą ir galintys profesionaliai vertinti teisinę informaciją, priimti tinkamus kognityvinius tarpisteminius vertimo sprendimus. Apie tai rašoma ir 2019 metų

⁴ L'unité de sens n'existe qu'au plan du discours; elle ne se confond pas avec des mots, des syntagmes, des collocations ou des figements (Lederer, 1995, p. 27).

balandžio 9 dieną atnaujintos Teisingumo Teismo procedūros reglamento suvestinės redakcijos 42 straipsnyje: „Teismas iš tinkamą teisinį išsilavinimą turinčių ekspertų, gerai mokančių kelias oficialiąsias Sąjungos kalbas, suformuoja Vertimo tarnybą“.

Profesionalių Europos Sąjungos Teisingumo Teismo Daugiakalbystės direktorato Lietuvių kalbos teisinių vertimų skyriaus vertėjų, teisininkų lingvistų versti tekstai nagrinėjami ir šiame tyrime. Analizuojant empirinę medžiagą naudojama automatizuota prancūzų kalbos šalutinių pažyminio sakinių paieška Word dokumentų paieškos programa (angl. *Find tab*), leidžiančia identifikuoti tiriamuosius sakinius pagal sintaksės darbuose prancūzų lingvistų aprašytus prijungiamuosius žodžius: vientisinius ir sudėtinius santykinius įvardžius. Programiškai pažymėti sakiniai vėliau rūšiuojami rankiniu būdu, kad šalutiniai pažyminio sakiniai būtų atskirti nuo panašiais jungtukais (pavyzdžiui, *que* arba *où*) prijungiamų kitos rūšies šalutinių sakinių.

Kaip buvo minėta įvade, prancūzų kalbos teisės tekstuose apstu šalutinių pažyminio sakinių (pranc. *les subordonnées relatives*), papildančių pagrindinio sakinio referentą ir einančių po pažymimojo žodžio, kuris prancūzų lingvistinėje literatūroje tradiciškai vadinamas *antecedentu* (pranc. *un antécédent*). Akivaizdu, kad šalutiniai pažyminio sakiniai yra teksto kalbinės raiškos vienetai, tad jų semantinio turinio perteikimas kitos kalbos raiškos priemonėmis vyksta viename iš paskutiniųjų interpretacinio vertimo etapų. Šiame tyrime, kurio metodologinį pagrindą sudaro interpretacinės vertimo teorijos nuostatos, kreipiančios dėmesį į teksto turinio supratimą, jo interpretavimą ir tik galiausiai – į verbalinius vertimo sprendimus, automatinis tiriamųjų vienetų rinkimas neišvengiamai lemia ėjimą nuo formos identifikavimo, t. y. jų atpažinimo pagal formaliąją raišką: pagal prancūzų kalbos šalutinių pažyminio sakinių raiškos požymius, santykinius įvardžius, prijungiančius tiriamuosius sakinius prie pagrindinio sakinio. Dėl šios priežasties toliau trumpai aptariame, kas būdinga prancūzų kalbos šalutiniams pažyminio sakiniams, kuo pasižymi jų vartojimas tiriamojoje medžiagoje ir vertimas į lietuvių kalbą.

Prancūzų kalbos šalutiniai pažyminio sakiniai, kaip savo disertacijoje teigia Vitalija Kazlauskienė, papildoma pažymimojo žodžio – antecedento, dažniausiai einančio daiktavardžiu, „kaip pagrindinio dėmens, semantinį turinį“ (2018, p. 107), ir turi atskirą gramatinį centrą. Šalutiniai pažyminio sakiniai suteikia naujos informacijos apie pagrindinio sakinio pažymimąjį žodį ir prie pagrindinio sakinio jungiami vientisiniais ir sudėtiniais santykiniais įvardžiais (pranc. *les pronoms relatifs simples et composés*) bei santykiniais nežymimaisiais įvardžiais (*les pronoms relatifs indéfinis: quiconque, qui que, quoi que* ir kt.). Vientisiniai santykiniai įvardžiai *qui, que, quoi, dont, où* yra nekaitomi ir nenurodo pažymimojo žodžio giminės ir skaičiaus, skirtingai nuo sudėtinų santykinų įvardžių (*lequel, laquelle, lesquels* ir kt.), kurie išreiškia minėtas gramatines kategorijas ir gali sudaryti sutrauktines formas su prielinksniais (*auquel, auxquels, duquel, desquels, desquelles* ir kt.). Sudėtinis santykinis įvardis *lequel* ir jo formos, kaip rašo lingvistai Maurice'as Grevisse'as ir André Goose'as, yra itin dažnai vartojami administracinėje teisės kalboje, nes reiškdami giminę ir skaičių, jie suteikia tekstui aiškumo, tikslumo ir padeda išvengti dviprasmybių (2015, p. 1054). Pasak prancūzų kalbos daiktavardinius junginius tyrinėjusios Vitalijos Kazlauskienės, skirtingos santykinų įvardžių formos ir jų variantai dažnai yra „lemiami struktūrinių (gramatikos ar semantikos), morfologinių ar sociolingvistinių (turint omenyje registrą) taisyklių“ (2018, p. 107). Beveik visi šalutinius pažyminio sakinius jungiantys santykiniai įvardžiai gali būti vartojami, kaip rašo Olivier Soutet, kaip klausiamieji santykiniai įvardžiai ir reikšti prancūzų kalbos neapibrėžtumo kategoriją, išskyrus *dont* (2012, pp. 95–96).

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad vientisiniai santykiniai įvardžiai *qui* ir *que* gali sudaryti vadinamąsias *laisvąsias formas* (pranc. *les formes libres : moi qui, toi qui, lui/elle qui, nous*

Prancūzų kalbos šalutiniai pažyminio sakiniai, jų vartojimas ir interpretacinis vertimas į lietuvių kalbą

(*autres*) *qui, vous (autres) qui, eux/elles qui ir kt.*) arba įeiti į prancūzų kalbos sintaksinių pabrėžiamųjų konstrukcijų *c'est... qui ir c'est... que* sudėtį. Šios stilistinę konotaciją turinčios pabrėžiamosios konstrukcijos papildo daiktavardžio ar daiktavardinio junginio turinį ir atlieka šalutinio pažyminio sakinio funkciją. Skirtingai nuo stilistiškai neutralių prancūzų kalbos šalutinių pažyminio sakinių, šios konstrukcijos yra stilistiškai žymėtos ir laikomos emfatinėmis. Kadangi šiame tyrime nagrinėjami tiriamiesiems teisės tekstams būdingi stilistiškai neutralūs šalutiniai pažyminio sakiniai, tai stilistiškai žymėtos konstrukcijos *c'est... qui* ir *c'est... que* į tiriamųjų pavyzdžių imtį neįtrauktos.

Atliekant stilistiškai neutralių prancūzų kalbos šalutinių pažyminio sakinių vartojimo ES Teisingumo Teismo generalinio advokato išvadose analizę, buvo naudojama automatinė Word dokumentų paieškos programa, kuri pažymėjo tiriamųjų tekstų sakinius pagal aukščiau aptartus vientisinius ir sudėtinius santykinius įvardžius. Sudarant sintaksinę imtį visi pažymėti sakiniai buvo išrūšiuoti rankiniu būdu, iš tiriamosios imties buvo išbraukti kiti šalutiniai prijungiamieji sakiniai, pavyzdžiui, šalutiniai papildinio sakiniai, kuriuos, kaip ir šalutinį pažyminio sakinį, taip pat prijungia jungiamasis žodis *que*. Iš 106 puslapių apimties prancūzų kalba rašytų ES Teisingumo Teismo generalinio advokato išvadų buvo išrinkti 649 šalutiniai pažyminio sakiniai. Ši imtis laikytina reprezentatyvi ir pakankama iškeltam tyrimo tikslui pasiekti. Remiantis surinktais 649 pavyzdžiais nustatyta, kad dešimtyje tiriamojo žanro puslapių vidutiniškai vartojami 61,2 prancūzų kalbos šalutiniai pažyminio sakiniai, kurie pagrįstai gali būti laikomi generalinio advokato išvadų žanriniu kalbos požymiu. Savaime suprantama, kad žanrai, postiliai ar stiliai kalbose neturi atskirų sintaksinių sistemų, jų raiškos priemonės parenkamos iš bendrosios kalbos sistemos, tik kiekviename žanre skiriasi jų pasiskirstymas ir kombinacija. Šį teiginį paremia vertimo mokslo atstovė Sonia Vaupot, nagrinėjanti teisės tekstų vertimą. Ji teigia, kad teisės kalba atitinka visas sintaksines kalbos normas ir taisykles, tačiau jai būdingi kitokie, specifiniai žodžių tvarkos ypatumai (2013, p. 108). Nagrinėjant pasirinktas ES Teisingumo Teismo generalinio advokato išvadas, rašytas prancūzų kalba, buvo pastebėtas advokatų polinkis išsamiai analizuoti ir apibendrinti doktrinas, lyginti aptariamus klausimus, reikšti asmeninę nuomonę. Visa tai lemia šalutinių pažyminio sakinių, leidžiančių detaliau atskleisti aptariamą turinį, gausesnį vartojimą.

Analizuojant šalutinius pažyminio sakinius prijungiančių santykinų įvardžių pasiskirstymą, buvo nustatyti penki patys dažniausi generalinio advokato išvadose vartojami santykiniai įvardžiai (*qui, que, dont, où* ir sudėtinio santykinio įvardžio *lequel* formos), kurių duomenys pateikti 1 lentelėje.

1 lentelė

Prancūzų kalbos šalutinių pažyminio sakinių santykinų įvardžių vartojimo dažnis

Eil. Nr.	Vientisiniai ir sudėtiniai santykiniai įvardžiai	Pavartota kartų	Vartojimas procentais
1.	Qui	312	48 proc.
2.	Lequel, laquelle ir kt. formos	142	22 proc.
3.	Que	107	16,5 proc.
4.	Dont	56	8,6 proc.
5.	Où	32	4,9 proc.
Bendras santykinų įvardžių skaičius		649	100 proc.

Pateiksime kelis tiriamosios medžiagos pavyzdžius:

- (1) Le jugement cumulatif **qui est à la base du MAE dans la présente affaire** est doublement spécifique. (Affaire C-271/17 PPU). (Šiame ir kituose cituojamuose

sakiniuose pažymimasis žodis yra pabrauktas, šalutinis pažyminio sakiny – pa-juodintas)

Nuosprendis dėl subendrintos bausmės skyrimo, kuriuo šioje byloje grindžia-mas EA0, turi dvi ypatybes. (Byla C-271/17 PPU)

- (2) <...> il n'est pas requis que l'enfant dont le retour a été demandé ait été phy-siquement présent dans l'État membre vers lequel le retour est demandé. (Af-faire C-111/17 PPU)

<...> nebūtina, kad vaikas, kurį prašoma grąžinti, būtų fiziškai buvęs valstybėje narėje, į kurią jį prašoma grąžinti. (Byla C-111/17 PPU)

- (3) Toutefois, OL a introduit devant la juridiction de renvoi une demande de retour de l'enfant en Italie, l'État membre où OL et PQ ont résidé ensemble avant la naissance de leur enfant. (Affaire C-111/17 PPU)

Tačiau OL prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekusiame teisme pateikė prašymą grąžinti vaiką į Italiją, valstybę narę, kurioje OL ir PQ gyveno kartu iki vaiko gimimo. (Byla C-111/17 PPU)

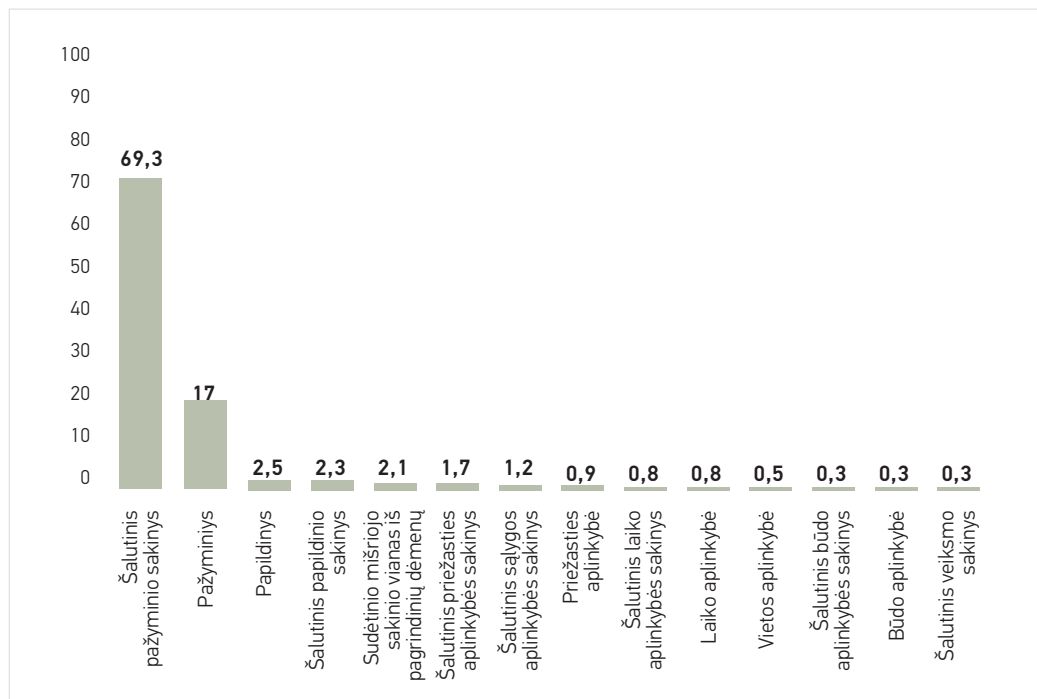
Iš visų 1 lentelėje pateiktų įvardžių, *qui*, *lequel* formos ir *que* laikytini pačiais būdingiausiais tiriamųjų generalinio advokato išvadų šalutinio pažyminio sakinio santykiniais įvardžiais, kurie kartu sudėti sudaro 86,5 proc. visų tyrimo metu rastų santykinų įvardžių. Gauti kiekybiniai duomenys leidžia teigti, kad *qui*, *lequel* formos ir *que* laikytini diferenciniu tiriamojo žanro kalbiniu požymiu. Be to, tyrimas atskleidė, kad iš visų analizuotų santykinų įvardžių dažniausiu laikyti-nas vientisinis įvardis *qui*, sudarantis beveik pusę (48 proc.) visų aptariamų įvardžių, o ne sudė-tinis santykinis įvardis *lequel* ir jo formos, kaip apie administracinio stiliaus tekstus buvo rašę M. Grevisse'as ir A. Goosse'as (2015, p. 1054). Remiantis gautais tyrimo duomenimis, galima teigti, kad tiriamosiose generalinio advokato išvadose santykinis įvardis *qui* yra vartojamas du kartus dažniau nei *lequel* formos. Tai atskleidžia tiriamąsias išvadas rašančių generalinių advokatų, kuriems prancūzų kalba ne visada yra gimtoji, polinkį į kalbos ekonomiją, dažnesnį rinkimąsi trumpesnių, vartosenos požiūriu paprastesnių ir kartu daugiareikšmiškesnių nekaitomų vienti-sinių santykinų įvardžių, vartojamų tris su puse karto dažniau nei sudėtinių santykinų įvardžių. Atliekant tiriamosios medžiagos prancūzų kalbos šalutinių pažyminio sakinių vertimo į lietu-vių kalbą analizę, pirmiausia, buvo kreipiamas dėmesys į šiais sakiniiais perteikiamos teisi-nės informacijos supratimą ir interpretavimą holistinės teksto visumos požiūriu. Reprezen-tatyvios imties prancūzų kalbos šalutinių pažyminio sakinių analizė parodė, kad generalinio advokato išvadų vertėjai turėjo pakankamą kognityvinį bagažą teisės srities tekstams su-prasti ir adekvačiai interpretuoti juose pateiktą teisinę informaciją. Iš visų 649 šalutinių pa-žyminio sakinių nebuvo rasta nė vieno vertimo sprendimo, kurio semantinis turinys būtų ne visiškai supastas ar netinkamai interpretuotas. Akivaizdu, kad prieš priimdami konkrečius vertimo sprendimus, kokia kalbine raiška perteikti šalutiniais pažyminio sakiniiais reiškia-mą teisinę informaciją, vertėjai turėjo įgyvendinti vertimo proceso etapus: kognityvinį teksto supratimą, teisinės informacijos deverbilizavimą ir interpretavimą remiantis sukaupu-tu kognityviniu bagažu bei dalykinės informacijos paieškos rezultatais. Holistiškai interpretavę verčiamą teksto dalį ir įsiminę informaciją, kurią gali aprėpti trumpoji atmintis, ES Teisin-gumo Teismo teisininkai lingvistai ieškojo kontekstinių vertimo sprendimų atsižvelgdami į generalinio advokato išvadose aptariamą dalykinį teisės turinį.

Išnagrinęjus prancūzų kalbos šalutiniais pažyminio sakiniiais referuojamo turinio perteikimą vertimo kalbos priemonėmis, nustatyta 14 skirtingų vertimo į lietuvių kalbą sprendimų. Dau-giausia pavyzdžių, t. y. 505 pavyzdžiai buvo versti lietuvių kalbos šalutiniais prijungiamaisiais sakiniiais arba sudėtinio mišriojo sakinio vienu iš dėmenų: šalutiniu pažyminio sakiniu versta

450 pavyzdžių, šalutiniu papildinio sakiniu – 15 pavyzdžių, šalutiniu priežasties aplinkybės sakiniu – 11 pavyzdžių, šalutiniu sąlygos aplinkybės sakiniu – 8 pavyzdžiai, šalutiniu laiko aplinkybės sakiniu – 5 pavyzdžiai, šalutiniu būdo aplinkybės sakiniu – 2 pavyzdžiai, ir sudėtinio mišriojo sakinio vienu iš pagrindinių dėmenų – 14 pavyzdžių. Apie keturis kartus mažiau, t. y. 142 pavyzdžiai buvo versti antrininkėmis sakinio dalimis: pažyminiu – 110 pavyzdžių, papildiniu – 16 pavyzdžių, priežasties aplinkybe – 6 pavyzdžiai, laiko aplinkybe – 5 pavyzdžiai, vietos aplinkybe – 3 pavyzdžiai, būdo aplinkybe – 2 pavyzdžiai, šalutiniu veiksmo sakiniu – 2 pavyzdžiai. Santykiniai kiekybinės vertimo sprendimų analizės duomenys pateikti 1 paveiksle, kuriame matyti vyraujant vertimą šalutiniu pažyminio sakiniu (69,3 proc.) ir pažyminiu (17 proc.). Kartu sudėti šių dviejų grupių pavyzdžiai sudaro 86,3 proc. visų vertimo sprendimų.

1 pav.

Kiekybinis kalbinių kognityvinio vertimo sprendimų pasiskirstymas procentais

Kaip matyti 1 paveiksle, versdami pagrindinio sakinio referentą papildančius šalutinius pažyminio sakinius, vertėjai dažniausiai renkasi lietuvių kalbos šalutinius pažyminio sakinius, kurie sudaro 69,3 proc. visų tiriamųjų atvejų. Šį vyraujantį vertimo sprendimą išsamiai aptaria interpretacinė vertimo teorija kaip teisės tekstams būdingą vertimo ypatybę – polinkį versti *atitiktiniais* (pranc. *par correspondances*). Šį vertimo sprendimą lemia labai tikslus teisinės informacijos vertimas, tikslumo kriterijaus sureikšminimas, vedantis ne tik į dalykinės informacijos, bet ir į tapačios raiškos perteikimą. Pateiksime kelis vertimo atitiktiniais pavyzdžius:

- (4) Ainsi, la décision attaquée introduirait une dérogation aux dispositions de ce règlement d'une ampleur qui serait inacceptable dans le cadre d'un acte non législatif. (Affaires C-643/15 et C-647/15)

Ginčijamu sprendimu leidžiama nukrypti nuo šio reglamento tokiu mastu, kuris nepriimtinas teisėkūros procedūra priimto akto atveju. (Bylos C-643/15 ir C-647/15)

- (5) Par ailleurs, les organismes de télévision dont les émissions sont d'accès libre se financent principalement par des revenus publicitaires, à l'exception des organismes publics qui peuvent percevoir une redevance. (Affaire C-265/16)

Be to, televizijos organizacijos, kurių programos yra laisvai prieinamos, daugiausia finansuoja savo veiklą iš reklamos pajamų, išskyrus viešąsias organizacijas, kurios gali rinkti mokesť. (Byla C-265/16)

Antroji pagal dažnį vertimo pavyzdžių grupė – vertimas lietuvių kalbos pažyminiais. Jie sudaro 17 proc. visų vertimo sprendimų: derinamaisiais pažyminiais verčiami 0,9 proc. visų pažyminių, išplėstiniais derinamaisiais pažyminiais – 15,6 proc. ir nederinamaisiais pažyminiais – 0,5 proc. Tyrimo metu pastebėta, kad vertimo pažyminiais dažnis yra keturis kartus mažesnis už vertimą šalutiniu pažyminio sakiniu. Pateiksime kelis vertimo pažyminiais pavyzdžius:

- (6) Sauf dans le cas visé au paragraphe 3, les titulaires des droits sont tenus de permettre, nonobstant l'application des mesures technologiques prévues à l'article 102 *quater*, que la personne physique qui a acquis la possession légitime d'exemplaires de l'œuvre ou du matériel protégés ou y a eu accès de manière légitime, puisse en faire une copie privée, [...] (Affaire C-265/16)

Išskyrus 3 dalyje nurodytą atvejį, teisių turėtojai privalo, kad ir kokios 102 quater straipsnyje numatomos technologinės priemonės taikomos, leisti fiziniam asmeniui, teisėtai valdančiam kūrinio arba saugomų objektų egzempliorius arba teisėtai gavusiam prieigą prie jų, kopijuoti juos asmeniniam naudojimui, <...> (Byla C-265/16)

- (7) Précisément, l'interprétation que nous défendons aboutit à dénier à la décision attaquée la qualité d'acte législatif. (Affaires C-643/15 et C-647/15)

Konkrečiai kalbant, **mano ginamas aiškinimas** galiausiai paneigia ginčijamo sprendimo kaip teisėkūros procedūra priimamo akto statusą. (Bylos C-643/15 ir C-647/15)

Analizuojant prancūzų kalbos tekstų šalutinių pažyminio sakinių turinio perteikimą lietuvių kalba, matyti, kad daugeliu atvejų pasirinkdami vertimą pažyminiu ir šalutiniu pažyminio sakiniu vertėjai siekia kuo tiksliau perteikti teisinio teksto turinį ir vertimuose menkai nutolsta nuo originalo kalbai būdingos raiškos. Taip per vertimus gausėja šalutinių prijungiamųjų sakinių, kurie, kaip rodo tyrimo duomenys, gali būti laikomi generalinio advokato išvadų žanrinio kalbos požymiu. Tiesa, administracinei lietuvių kalbai apskritai būdingas dėstymo logiškumas, nuoseklumas, todėl šiuose tekstuose dažnai vartojami sudėtiniai prijungiamieji jungtukiniai sakiniai, kurių jungtukai padeda reikšti loginius dėmenų ryšius ir dėstymo logiškumą. Kaip žinoma, prancūzų, lietuvių ir kitų kalbų administracinė teisės kalba pasižymi šabloniškumu, tad joje pasikartoja ne tik tos pačios sintaksinės, bet ir leksinės priemonės. Apie leksinių priemonių šabloninį vartojimą yra rašiusi lietuvių lingvistė Vida Žilinskienė ir teigusi, kad administracinėje lietuvių kalboje tas pats žodis gali pasikartoti nuo 20 iki 21 karto, o, tarkime, publicistiniame – iki 10–11 kartų (2002, p. 52). Ši įžvalga ir straipsnyje aptariamas itin dažnas vertimas šalutiniais pažyminio sakiniais aiškiai rodo tiek leksinį, tiek sintaksinį teisės tekstų kalbos uždarumą, kylantį iš teisinio teksto aiškumo ir tikslumo, lingvistinio suderinamumo su priimtais teisės aktais, šabloniškų ir visiems vienodai suprantamų kalbos priemonių vartojimo siekio ir daugiaprasmiškumo vengimo. Tikslūs teisės tekstų formulavimai, kaip teigia Kazimieras Župerka, „neleidžia kitaip suprasti dokumento, jie palengvina tos sferos bendravimą“, be to, „kalbos šablonai teikia tekstui oficialumo“ (2012, p. 85).

Šabloninius verstinių teisės aktų sintaksinius sprendimus iš dalies lemia teisininkų lingvistų naudojamos ir didelę verstų tekstų atmintį turinčios automatizuoto vertimo programos (pavyzdžiui, profesionalios TRADOS versijos), terminų duomenų bazės (pavyzdžiui, IATE), teisės srities dokumentų duomenų bazės, kitos verstinių tekstų duomenų bazės (tarkime, EUR-Lex ar kt.), iš kurių perkeliama įvairių kalbos lygmenų tekstiniai atitikmenys: teisinių tekstų

terminai, kolokacijos, standartinės frazės, mažesnės ar didesnės sakinių, sutampančios pasitraipų dalys ir kt. Atliekant automatizuotą generalinio advokato išvadų vertimą, iš anksčiau verstų tekstų kartu su kitomis kalbos raiškos priemonėmis įkeliami ir šalutiniai pažyminio sakiniai arba vertimo pažyminiu atvejais. Taip didinamas tų pačių priemonių vartojimo dažnis, standartizuojama teisės kalba. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad atliekant generalinio advokato išvadų prancūzų kalba tyrimą ne kartą buvo pastebėtas generalinių advokatų polinkis tikslinti, papildyti teisinę informaciją, išsamiai charakterizuoti aptariamus dalykus, aiškinti sąvokas ir gausiai cituoti. Šiuos komunikacinius tikslus generaliniai advokatai įgyvendina įvairiomis kalbos priemonėmis, iš kurių viena – prancūzų kalbos šalutiniai pažyminio sakiniai (dešimtyje tiriamosios medžiagos puslapių vidutiniškai vartojama 61,2 sakinių), tad didelis jų dažnis originaliuose tekstuose lemia jų plitimą vertimuose:

- (8) La notion de « **procès qui a mené à la décision** » contenue dans le libellé de l'article 4 bis, paragraphe 1, de la décision-cadre doit être appréhendée comme une notion autonome du droit de l'Union. (Affaire C-571/17 PPU)

Sąvoka „**teisminis nagrinėjimas, per kurį priimtas sprendimas**“, vartojama Pagrindų sprendimo 4a straipsnio 1 dalyje, turėtų būti suvokiama kaip savarankiška Sąjungos teisės sąvoka. (Byla C-571/17 PPU)

- (9) En vertu de l'article 47 de la charte des droits fondamentaux de l'Union européenne (ci-après la « Charte ») :

« **Toute personne dont les droits et libertés garantis par le droit de l'Union ont été violés** a droit à un recours effectif devant un tribunal dans le respect des conditions prévues au présent article. [...] » (Affaire C-271/17 PPU)

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 47 straipsnyje nurodyta:

„**Kiekvienas asmuo, kurio teisės ir laisvės, garantuojamos Sąjungos teisės, yra pažeistos**, turi teisę į veiksmingą jų gynybą teisme šiame straipsnyje nustatytomis sąlygomis. <...>“ (Byla C-271/17 PPU)

Kaip buvo minėta analizuojant 1 paveikslo kiekybinius duomenis, vertimo sprendimų pasiskirstymas atskleidė, kad maždaug ketvirtadalį visų prancūzų kalbos šalutinių pažyminio sakinių vertėjai verčia ne šalutiniais prijungiamaisiais sakiniiais, bet kita sintaksine raiška: papildiniu, pažyminiu ir aplinkybėmis. Tai rodo, kad ieškodami kognityvinių vertimo sprendimų, vertėjai neverčia linijiniu būdu, bet atsižvelgę į teisės tekstų turinį, renkasi sintetinėlietuvių kalbai būdingas raiškos priemones, lemiančias mažesnę šalutinių prijungiamųjų sakinių vartojimą palyginti su to paties žanro originaliais prancūzų kalbos tekstais.

Analizuojant prancūzų kalbos šalutinių pažyminio sakinių teisinį turinį ir jo perteikimo sprendimus lietuvių kalba pastebėta, kad apie 13,7 proc. visų likusių vertimo atvejų sudaro vertimas *kognityviniais ekvivalentais*, kurie atskleidžia tarpkalbinį ir tarp sisteminį teisės tekstų vertimo pobūdį. Remdamasis sukaupu kognityviniu bagažu vertėjai holistiškai interpretuoja, deverbaliuoja ir nagrinėja verčiamą teksto turinį, sieja tekste pateiktą informaciją su intratekstinėmis, intertekstinėmis ir ekstratekstinėmis asociacijomis, kita teisės srities informacija, lyginamosios teisės žiniomis, socialinėmis, kultūrinėmis vertimo šalies tradicijomis, kol galiausiai priima kognityvinį vertimo sprendimą. Šis sprendimas rodo, kad vertėjas eina ne nuo priemonių prie priemonių, ne nuo originalo kalbos paviršiaus – prie vertimo kalbos paviršiaus, o hermeneutiškai skverbiasi į teksto prasmę, kognityvinę turinio interpretaciją ir tik po to svarsto, kokiomis formomis geriausia atsiskleisti dalykinį turinį.

Profesionaliai naudodamiesi sukaupu teisinių ir lingvistinių žinių bagažu, generalinio advokato išvadų vertėjai pasirenka nuo originalo formos raiškos nutolusius vertimo sprendimus, interpretacinėje vertimo teorijoje vadinamus kognityviniais ekvivalentais. Pastarieji tiria-

muosiuose lietuvių kalbos vertimuose reiškiami šiomis raiškos formomis: verčiami papildiniu (2,5 proc.), šalutiniu papildinio sakiniu (2,3 proc.), sudėtinio mišriojo sakinio vienu iš pagrindinių dėmenų (2,1 proc.), šalutiniu priešasties aplinkybės sakiniu (1,7 proc.), šalutiniu sąlygos aplinkybės sakiniu (1,2 proc.), pažyminiu (0,9 proc.), šalutiniu laiko aplinkybės sakiniu (0,8 proc.), laiko aplinkybe (0,8 proc.), vietos aplinkybe (0,5 proc.), šalutiniu būdo aplinkybės sakiniu (0,3 proc.), būdo aplinkybe (0,3 proc.) ir šalutiniu veiksnio sakiniu (0,3 proc.). Pateiksime kelis nagrinėjamo vertimo sprendimo pavyzdžius:

- (10) Il convient, à cet égard, de clarifier la relation qu'entretiennent ces deux dispositions du traité. (Affaires C-643/15 et C-647/15)

Šiuo požiūriu reikia paaiškinti **šių dviejų Sutarties nuostatų santykį**.

- (11) Les parties ayant déposé des observations écrites et ayant participé à l'audience partagent, en substance, la position selon laquelle une procédure qui conduit seulement à une adaptation de la peine sans que la question de la culpabilité ait été débattue **ne constitue pas un « procès qui a mené à la décision »** au sens de l'article 4 bis, paragraphe 1, phrase introductive, de la décision-cadre. (Affaire C-271/17 PPU)

Rašytines pastabas pateikusios ir posėdyje dalyvavusios šalys iš esmės **sutaria dėl to, kad procesas**, per kurį tik pakoreguojama baudmė, nenagrinėjant kaltės klausimo, **nėra „teisminis nagrinėjimas**, po kurio [per kurį] buvo priimtas sprendimas“, kaip tai suprantama pagal Pagrindų sprendimo 4a straipsnio 1 dalies įvadinį sakinį. (Byla C-271/17 PPU)

Siekis lakoniškai perteikti teisinę informaciją lietuvių kalbai būdingomis teisės tekstų priemonėmis, pavyzdžiui, lietuvių kalbos tekstuose dažnai vartojamu kilmininko linksniu (žr. Rimkutė, 2006, pp. 189–195), neretai lemia vertimą papildiniu (10 pvz.), šalutiniu papildinio sakiniu (11 pvz.) ir kt. Versdami lietuvių kalbos šalutiniu papildinio sakiniu (iš viso rasta 2,3 proc. vertimo atvejų, t. y. 15 pavyzdžių) ar kitomis aukščiau minėtomis kalbos raiškos priemonėmis, vertėjai paiso fraziškumo principo ir vertimo kalbai būdingų sintaksinių jungčių. Tarkime, 11 pavyzdyje pateiktas leksinės analitinės prancūzų kalbos konstrukcijos *partager la position* (<...> **partagent, en substance, la position selon laquelle une procédure qui** <...>) vertimas sintetinei lietuvių kalbai būdinga veiksmažodžio *sutarti* forma lemia sintagminį *dėl to* vartojimą ir tolesnį gramatiškai motyvuotą šalutinio papildinio sakinio prijungimą.

Remiantis 1 paveikslu duomenimis aiškiai matyti, kad vertimas kognityviniais ekvivalentais, leidžiančiais atskleisti teisės tekstų turinį labiau nutolstant nuo originalo kalbinės raiškos, sudaro palyginti nedidelę dalį (13,7 proc.) visų analizuojamų pavyzdžių. Norėdami aptarti įvairesnę kognityvinių vertimo sprendimų kalbinę raišką, pateiksime prancūzų kalbos šalutinių pažyminio sakinių vertimą lietuvių kalbos sudėtinio mišriojo sakinio vienu iš pagrindinių dėmenų:

- (12) Le MAE indique qu'il a eu cependant connaissance du procès prévu et a donné mandat à un conseil juridique, qui l'a défendu. (Affaire C-271/17 PPU)

Vis delto EAO nurodyta, kad jis žinojo apie numatytą procesą ir įgaliojo advokatą, o šis jį gynė. (Byla C-271/17 PPU) (= ir šis jį gynė/ kuris jį gynė)

- (13) Des informations complémentaires obtenues par la juridiction de renvoi montrent que M. Zdziaszek a été dûment représenté lors de la procédure d'appel ayant conduit au jugement initial, dont il a eu connaissance. (Affaire C-271/17 PPU)

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo gauta papildoma informacija rodo, kad S. A. Zdziaszek buvo tinkamai atstovaujama apeliacinėje byloje, kurioje buvo priimtas pirminis nuosprendis, o apie šį nuosprendį jis žinojo. (Byla C-271/17 PPU) (=ir apie jį šis asmuo žinojo / apie kurį jis žinojo)

Cituoti 12 ir 13 pavyzdžiai, taip pat ir keli kiti tiriamosios medžiagos atvejai, atskleidžia generalinio advokato išvadų vertimuose pasitaikančius lietuvių kalbos normos neatitikimus, t. y. netinkamą sudėtinio mišriojo sakinio savarankiško dėmens sujungimą priešpriešiniu jungtuku „o“, kuris keliuose rastuose atvejuose jungia savarankišką gramatinį centrą turintį dėmenį, nereiškiantį jokio prieštaravimo prieš tai pasakytai minčiai. Šiuo atveju labiau būtų tikėtą vartoti sudedamojo sujungimo (pavyzdžiui, *ir*) arba prijungiamuosius jungtukus (siūlytini klaidų taisyklai pateikti prie kiekvieno cituojamo pavyzdžio). Kadangi administracinė teisės kalba priklauso tai kalbos atmainai, kuri „valstybės mastu kryptingai tvarkoma ir kodifikuojama“, „yra skirta viešojo gyvenimo reikmėms“⁵, ir jai galioja bendrinės kalbos norma, versdami teisės tekstus vertėjai turėjo į tai atsižvelgti.

Remiantis surinktos empirinės medžiagos tyrimo duomenimis galima teigti, kad visi prancūzų kalbos šalutinio sakinio vertimo į lietuvių kalbą sprendimai iš esmės yra kognityvinio vertimo proceso, kuriame svarbiausias vaidmuo tenka dalykinio turinio supratimui, deverbilizavimui ir interpretavimui, rezultatas. Vertėjų pasirinkta kalbinė raiška padeda atskleisti verčiamų teisės tekstų turinį, padaro jį suprantamą kitai kalbinei teisės srities bendruomenei. Profesionaliai versdami generalinio advokato išvadas, ES Teisingumo Teismo vertėjai gebėjo perteikti dalykinį tekstų turinį ir traktuoti vertimą kaip tarp sistemine teisės srities komunikaciją. Analizuojant generalinio advokato išvadų vertimus nebuvo rasta pažodinio vertimo atvejų ar netinkamai interpretuotos teisinės informacijos. Žvelgiant į tai, kad kalbos raiškos priemonės yra tarsi apvalkalas dalykiniam turiniui reikšti, prasmės netenka kai kurių ankstesnių mokslininkų teoriniai svarstymai, kuris iš dviejų dėmenų – teisinis ar kalbinis – yra svarbesnis ar viršesnis, kaip tai yra rašiusi Jūratė Vaičiukaitė daktaro disertacijoje „Europos Sąjungos teisės aktų vertimo ir jų aiškinimo problematika“ (2006). Akivaizdu, kad teisės žinios ir kalba nėra to paties plano vienetai, tad nėra vienas kitam subordinuoti ar kaip nors viršesni vienas už kitą. Disertacijos išvadose pateiktas teiginys „Teisiniame tekste įtvirtinta teisė yra viršesnė už kalbą“ (2006, p. 121) tarsi supriešina kompleksiskai suvokiamo kognityvinio ekvivalento turinį ir formą, kurių dermė būtina, kad tekstas, kaip vientisa kognityvinių sprendimų visuma, neprarastų giluminio ir paviršinio rišlumo (koherencijos ir kohezijos) ir būtų suprantamai iškomunikuota dalykinė informacija. Juk kiekviena kalba rašomas ar verčiamas tekstas yra tarsi „audinys“, „išaustas iš įvairių kalbinių elementų, jų sekos ir tarpusavio ryšių“ (Poškienė, 2007, pp. 45, 55), tad koks jis bebūtų – originalus ar verstinis, jo laukia nuo dalykinio, tarpkultūrinio konteksto priklausanti vis nauja kognityvinė interpretacija. Administracinės kalbos teisės tekstai, įskaitant ir ES Teisingumo Teismo generalinio advokato išvadas, šiuo požiūriu taip pat nėra išimtis.

Išvados

Aptarus interpretacinės vertimo teorijos, metodologijos taikymo galimybes verčiant teisės tekstus ir atlikus prancūzų kalba rašytų ES Teisingumo Teismo generalinio advokato išvadų šalutinių pažyminio sakinių kiekybinio pasiskirstymo ir vertimo į lietuvių kalbą analizę, galima daryti šias išvadas:

- 1 Interpretacinės vertimo teorijos ir metodologijos taikymas analizuojant teisės tekstų vertimą leidžia holistiškai vertinti ekstralingvistinį turinį, laikytis platesnio požiūrio į vertimo objektą ir iš tarp sistemines komunikacijos perspektyvos vertinti kognityvinių vertimo sprendimų kalbinę raišką.
- 2 Generalinio advokato išvadų prancūzų kalba šalutinių pažyminio sakinių vartojimo tyrimas atskleidė didelį šių sakinių dažnį tiriamojo žanro tekstuose ir penkis tipiškiausius

⁵ Valstybinės kalbos politikos 2018–2022 metų gairės, patvirtintos 2018 m. birželio 27 d. nutarimu Nr. XIII-1318.

santykinius įvardžius (*qui, que, dont, où, le quel* formas), kuriais šalutiniai pažyminio sakiniai jungiami prie pagrindinio sakinio.

- 3 Gauti tyrimo rezultatai leidžia konstatuoti didėjančią vientisinio santykinio įvardžio *qui* vartojimą tiriamuosiuose administracinio stiliaus tekstuose, palyginti su sudėtinio santykinio įvardžiu *le quel* ir jo formomis. Dėl kalbos ekonomijos dėsnio ir įvardžio *qui* daugiareikšmiškumo, šis įvardis, kaip rodo gauti kiekybinės analizės rezultatai, įsitvirtina administracinėje prancūzų kalboje ir tampa diferenciniu šių tekstų kalbos požymiu.
- 4 Kiekybinė vertimo sprendimų analizė rodo, kad prancūzų kalbos šalutiniais pažyminio sakiniais perteikiamas turinys daugiausia verčiamas turinio ir formos atitikmenimis. Dėl akivaizdaus atitikmenų vyravimo kitų vertimo sprendimų atžvilgiu, generalinio advokato išvadų vertimas jokia būdu netampa lingvistiniu linijiniu vertimu, bet atspindi interpretacinėje vertimo teorijoje ne kartą aptartą teisės tekstų vertimo dėsningumą – dažną jų vertimą atitikmenimis. Šis vertimas lemia šalutinių pažyminio sakinių vyravimą, palyginti su kitais vertimo sprendimais. Gausus šalutinių pažyminio sakinių vartojimas gali būti laikomas lietuvių kalbos verstinių teisės tekstų kalbos ypatumu.
- 5 Daugiau kaip šešis kartus rečiau už vertimą atitikmenimis vertėjai verčia kognityviniais ekvivalentais, kurie rodo interpretacinį požiūrį į teisės srities turinio vertimą ir kognityvinės vertėjo patirties svarbą interpretuojant turinį ir pasirenkant žanrui būdingas raiškos priemones.
- 6 Išnagrinėjus kiekybinius vertimo sprendimų duomenis nustatyta, kad apie ketvirtadalį visų prancūzų kalbos šalutinių pažyminio sakinių verčiami ne šalutiniais prijungiamaisiais sakiniais, bet kita sintaksine raiška: papildiniu, pažyminiu ir aplinkybėmis. Tai rodo, kad ieškodami holistinio vertimo sprendimų vertėjai neverčia linijiniu būdu, bet kaip tik eina nuo teisės tekstų turinio prie raiškos ir renkasi sintetinei lietuvių kalbai būdingas kitas priemones, dėl kurių mažėja šalutinių prijungiamųjų sakinių vartojimas verstiniuose tekstuose, palyginti su to paties žanro originaliais prancūzų kalbos tekstais.
- 7 Daugiakalbės EUR-Lex dokumentų duomenų bazės generalinio advokato išvadų vertimo iš prancūzų kalbos į lietuvių kalbą tyrimas teikia naudingos informacijos prancūzų administracinės kalbos ir lietuvių verstinės administracinės kalbos tyrėjams, šių tekstų vertėjams ir teisės tekstų vertimą iš prancūzų kalbos studijuojantiems studentams.

- 1 Abromavičiūtė, K., & Kaminskienė, L. (2016). Hermeneutinė teksto interpretacija. Atvejo analizė. *Vertimo studijos*, 9, 56-74. <https://doi.org/10.15388/VertStud.2016.9.10433>
- 2 Černiuvienė, L., & Dambrauskas, A. (2013). Loginių jungčių vartojimo savitumas prancūzų ir lietuvių kalbų teisės tekstuose: vertimo aspektai. *Vertimo studijos*, 6, 100-114. <https://doi.org/10.15388/VertStud.2013.6.10548>
- 3 Even-Zohar, I. (1997). *Polysystem Studies. Poetics Today*, 11(1) [žiūrėta 2019-08-20]. Prieiga internete: https://m.tau.ac.il/~itamarez/works/books/Even-Zohar_1990--Polysystem%20studies.pdf
- 4 Gadamer, H. G. (1976). *Vérité et méthode. Les grandes lignes d'une herméneutique philosophique*. Paris: Éditions du Seuil.
- 5 Gadamer, H. G. (1999). *Istorija. Menas. Kalba*. Vilnius: Baltos lankos.
- 6 Grevisse, M., & Goosse, A. (2015). *Le bon usage*. Louvain-la-Neuve : De Boeck/Duculot.
- 7 Herbulot, F. (2005). Le traducteur technique et la Théorie Interprétative de la Traduction. In *La théorie Interprétative et la Traduction III : de la formation à la pratique professionnelle*. Paris: Lettres modernes minard, (pp. 141-148).
- 8 Israël, F. (2005). Principes pour une pédagogie raisonnée de la traduction : le modèle interprétatif. In *La théorie Interprétative et la Traduction III : de la formation à la pratique professionnelle*. Paris: Lettres modernes minard, (pp. 61-73).
- 9 Juknaitė, T., & Kasperavičienė, R. (2014). Use and Translation of Conditional Sentences in Ins-

Literatūra

- titutional Register and Popular Scientific Prose. *Kalbų studijos / Studies about Languages*, 25, 26-31. Doi: 10.5755/j01.sal.0.25.85622 <https://doi.org/10.5755/j01.sal.0.25.8562>
- 10 Kazlauskienė, V. (2018). Prancūzų K2 daiktavardinis junginys: mokinių tekstyno analizė. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
 - 11 Lederer, M. (1995). *La traduction aujourd'hui. Le modèle interprétatif*. Paris: Hachette F. L. E.
 - 12 Leonavičienė, A. (2009). Stiliaus vaidmuo vartojant ir verčiant prancūzų kalbos leksines analitines konstrukcijas. *Žmogus ir žodis*, 11(3), 23-30.
 - 13 Leonavičienė, A. (2011). Tarptautiniai susitarimai: stilistinis tarptautinių būdvardžių vartojimas ir vertimas. In *Verbum*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, T. 2, (pp. 27-37). <https://doi.org/10.15388/Verb.2011.2.4952>
 - 14 Leonavičienė, A. ir Rečiūnaitė, J. (2013). Prancūzų kalbos administracinio ir publicistinio stiliaus konektorių vartojimas ir vertimas į lietuvių kalbą. *Kalbų studijos / Studies about languages*, 22, 48-54. Doi: 10.5755/j01.sal.0.22.38611
 - 15 Leonavičienė A., & Liepuoniūtė D. (2013). Europos Sąjungos Teisingumo Teismo generalinio advokato išvadų leksinių analitinių konstrukcijų vertimas iš prancūzų kalbos į lietuvių kalbą. *Kalbos kultūra*, 86, 95-111.
 - 16 Nord, Ch. (1997). *Text Analysis in Translation. Theory, Method and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis*. Amsterdam & Atlanta GA: Rodopi.
 - 17 Noreika, M., & Šeškauskienė, I. (2017). EU Regulations: Tendencies in Translating Lexical bundles from English into Lithuanian. *Vertimo studijos*, 10, 156-174. <https://doi.org/10.15388/VertStud.2017.10.11302>
 - 18 Poškienė, A. (2007). *Diskursas: teorijos ir praktikos gairės*. Kaunas: Technologija.
 - 19 Raková, Z. (2014). *Les théories de la traduction*. Brno: Masarykova univerzita.
 - 20 Ricœur, P. (2000). *Interpretacijos teorija. Diskursas ir reikšmės perteklius*. Vilnius: Baltos lankos.
 - 21 Ricœur, P. (2010). *Apie vertimą*. Vilnius: Aidai.
 - 22 Rimkutė, E. (2006). Lietuvių kalbos vardažodžių vartosena morfologiškai anotuotame tekстыne. In *Valoda. Valoda dažadu kultūru kontekstā*, (pp. 189-195) [žiūrėta 2019-03-06]. Prieiga internete: http://fcim.vdu.lt/~erika_rimkute/straipsniai/vardazodziai_tekстыne.pdf.
 - 23 Seleskovitch, D., & Lederer, M. (2014). *Interpréter pour traduire*. Paris: Les Belles Lettres.
 - 24 Soutet, O. (2012). *Que sais-je? La syntaxe du français*. Paris: Presses universitaires de France.
 - 25 Vaičiukaitė, J. (2006). *Europos Sąjungos teisės aktų vertimo ir jų aiškinimo problema*. Daktaro disertacija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
 - 26 Vladarskienė, R. (2005). Lietuvių administracinės kalbos pokyčiai. *Žmogus ir žodis*, 1, 110-114.
 - 27 Vladarskienė, R. (2011). *Apriboto veiksmo laiko raiška Europos Sąjungos dokumentuose*. *Kalbos kultūra*, 84, 116-128.
 - 28 Vladarskienė, R. (2013a). Administracinės kalbos leksikos naujovės. In *Lietuvių kalbos gyvavimas ir atsinaujinimas šiuolaikinėje visuomenėje*, 20-osios Jono Jablonskio konferencijos pranešimų tezės, (pp. 36-37).
 - 29 Vladarskienė, R. (2013b). *Žodžių peržiūrėti ir peržiūra vartojimas administracinėje kalboje*. *Kalbos kultūra*, 86, 112-123.
 - 30 Vladarskienė, R. (2014). *Prielinksnio dėl konstrukcijos administracinėje lietuvių kalboje. Bendrinė kalba*, 87 [žiūrėta 2019-10-20]. Prieiga internete: <http://www.bendrinekalba.lt/?87>.
 - 31 Vladarskienė, R. (2018). *Prielinksnis apie administracinėje lietuvių kalboje. Bendrinė kalba*, 91 [žiūrėta 2019-10-12]. Prieiga internete: <http://www.bendrinekalba.lt/?91>.
 - 32 *Valstybinės kalbos politikos 2018-2022 metų gairės, patvirtintos 2018 m. birželio 27 d. nutarimu Nr. XIII-1318* [žiūrėta 2018-10-12]. Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/cd0584707b6e11e89188e16a6495e98c?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=-2fa062c8-0d9b-4b80-9a44-8938b12fe0a4>.
 - 33 Vaupot, S. (2013). *Équivalence et normes en traduction juridique*. *Linguistica*, 53(2) [žiūrėta 2019-10-06]. Prieiga internete: <https://revije.ff.uni-lj.si/linguistica/article/view/625/2252>. <https://doi.org/10.4312/linguistica.53.2.103-113>
 - 34 Vermeer, H. J. (1996). *A Skopos Theory of Translation*. Heidelberg: Text&Context Verlag.
 - 35 Vinay, J. P., & Darbelnet, J. (1997). *Stylistique comparée du français et de l'anglais*. Paris: Les Éditions Didier.
 - 36 Žilinskienė, V. (2002). Lietuvių kalbos administracinis stilius ir bendras jo leksikos vaizdas. *Viešoji politika ir administravimas*, 1, 51-54.
 - 37 Župerka, K. (2012). *Stilistika. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla*.

- 1 2012 m. rugsėjo 25 d. Teisingumo Teismo procedūros reglamento suvestinė redakcija (iš dalies pakeista 2019 m. balandžio 9 d. (OL L 111, 2019 4 25, p. 73). Prieiga internete: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2012-10/rp_lt.pdf [žiūrėta 2019-05-10]
- 2 Conclusions de l'avocat général M. HENRIK SAUGMANDSGAARD ØE présentées le 14 décembre 2017 (1). Affaire C-13/17. Fédération des entreprises de la beauté contre Ministre des Affaires sociales, de la Santé et des Droits des femmes, Ministre de l'Éducation nationale, de l'Enseignement supérieur et de la Recherche, Ministre de l'Économie et des Finances, anciennement Ministre de l'Économie, de l'Industrie et du Numérique [demande de décision préjudicielle formée par le Conseil d'État (France)]. Prieiga internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/HTML/?uri=CELEX:62017CC0013&qid=1564593596977&from=FR> [žiūrėta 2019-04-20]
- 3 Conclusion de l'avocat général M. YVES BOT présentées le 26 juillet 2017 (1). Affaires C-643/15 et C-647/15. République slovaque, Hongrie contre Conseil de l'Union européenne. Prieiga internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/HTML/?uri=CELEX:62015CC0643&qid=1564593596977&from=FR> [žiūrėta 2019-05-06]
- 4 Conclusions de l'avocat général M. MACIEJ SZPUNAR présentées le 7 septembre 2017 (1). Affaire C 265/16. VCAST Limited contre R.T.I.SpA. [demande de décision préjudicielle formée par le Tribunal di Torino (tribunal de Turin, Italie)]. Prieiga internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/HTML/?uri=CELEX:62016CC0265&qid=1564593596977&from=FR> [žiūrėta 2019-03-02]
- 5 Conclusions de l'avocat général M. MICHAL BOBEK présentées le 26 juillet 2017 (1). Affaire C-271/17 PPU. Openbaar Ministerie contre Sławomir Andrzej Zdziaszek [demande de décision préjudicielle formée par le Rechtbank Amsterdam (tribunal d'Amsterdam, Pays-Bas)]. Prieiga internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/HTML/?uri=CELEX:62017CC0271&qid=1564593596977&from=FR> [žiūrėta 2019-03-13]
- 6 Conclusions de l'avocat général M. MICHAL BOBEK présentées le 20 décembre 2017 (1) (2). Affaire C-571/17 PPU. Openbaar Ministerie contre Samet Ardic. [demande de décision préjudicielle formée par le Rechtbank Amsterdam (tribunal d'Amsterdam, Pays-Bas)]. Prieiga internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/HTML/?uri=CELEX:62017CC0571&from=SK> [žiūrėta 2019-03-16]
- 7 Conclusions de l'avocat général M. NILS WAHL présentées le 16 mai 2017 (1). Affaire C-111/17 PPU. OL contre PQ. Prieiga internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/HTML/?uri=CELEX:62017CC0111&from=EL> [žiūrėta 2019-05-07]
- 8 Generalinio advokato M. HENRIK SAUGMANDSGAARD ØE išvada, pateikta 2017 m. gruodžio 14 d. (1) Byla C-13/17. Fédération des entreprises de la beauté prieš Ministre des des Affaires sociales, de la Santé et des Droits des femmes, Ministre de l'Éducation nationale, de l'Enseignement supérieur et de la Recherche, Ministre de l'Économie et des Finances, anksčiau Ministre de l'Économie, de l'Industrie et du Numérique [Conseil d'État (Valstybės Taryba, Prancūzija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą]. Prieiga internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:62017CC0013&qid=1564593596977&from=FR> [žiūrėta 2019-04-21]
- 9 Generalinio advokato YVES BOT išvada, pateikta 2017 m. liepos 26 d. (1). Bylos C-643/15 ir C-647/15. Slovakijos Respublika, Vengrija prieš Europos Sąjungos Tarybą. Prieiga internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?qid=1564593596977&uri=CELEX:62015CC0643> [žiūrėta 2019-05-08]
- 10 Generalinio advokato MICHAL BOBEK išvada, pateikta 2017 m. liepos 26 d. (1). Byla C271/17 PPU. Openbaar Ministerie prieš Sławomir Andrzej Zdziaszek [Rechtbank Amsterdam (Amsterdamo apylinkės teismas, Nyderlandai) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą]. Prieiga internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:62017CC0271&qid=1564593596977&from=LT> [žiūrėta 2019-03-13]
- 11 Generalinio advokato MICHAL BOBEK išvada, pateikta 2017 m. gruodžio 20 d. (1). Byla C571/17 PPU. Openbaar Ministerie prieš Samet Ardic. (Rechtbank Amsterdam (Amsterdamo apygardos teismas, Nyderlandai) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą). Prieiga internete: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=198083&pageIndex=0&doclang=LT&mode=req&dir=&occ=first&part=1> [žiūrėta 2019-03-17]

- 12** Generalinio advokato NILS WAHL išvada, pateikta 2017 m. gegužės 16 d. (1). Byla C-111/17 PPU. OL prieš PQ. Prieiga internete: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?qid=1564593596977&uri=CELEX:62017C-00111#t-ECR_62017CC0111_LT_01-E0001 [žiūrėta 2019-05-07]
- 13** Generalinio advokato MACIEJ SZPUNAR išvada, pateikta 2017 m. rugsėjo 7 d. (1). Byla C-265/16. VCAST Limited prieš R.T.I.SpA. Prieiga internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:62016C-00265&from=FR> [žiūrėta 2019-03-03]

Summary

Aurelija Leonavičienė. Translation of the Advocate-General's Opinions from French into Lithuanian in EUR-Lex database: a Case Study of Relative Clauses

Over the past decade, the influence of translations of EUR-Lex legal documents on the original and translated Lithuanian administrative legal language had an impact on the decision of linguists and translation researchers to study the changing administrative Lithuanian language. The research object of this article is relative clauses which are specific to the French legal texts and which complement the subject content of the main sentence. In this article, the author examines the content of the above-mentioned relative clauses from the point of view of French interpretive translation theory and methodology. The author has an aim to identify the peculiarities of the use of relative clauses in French version of the opinions of the Advocate General of the Court of Justice of the European Union, and to describe translation solutions of the relative clauses into Lithuanian as well as genre characteristics of the translated texts.

The study of the Advocate General's opinions in the multilingual database of EUR-Lex documents reveals frequency of the relative clauses and peculiarities of their linking to the main sentence in the French legal texts. The results of the research reveal the new tendencies of the use of relative clauses in the administrative language different from those described in the scientific literature. The research of the translation of these sentences into Lithuanian indicated the frequency of translation solutions, the differential features of the translated legal language and the importance of translator's cognitive experience in the interpretation process of the content.

Apie autorę

Aurelija Leonavičienė

Prof. dr., Vytauto Didžiojo universitetas, Humanitarinių mokslų fakultetas, Užsienio kalbų, literatūros ir vertimo studijų katedra, Kaunas, Lietuva

Mokslinių interesų sritys

Vertimo teorija ir kritika, kontrastinė lingvistika, teksto lingvistika, stilistika.

Adresas

V. Putvinskio g. 23-316, Kaunas, LT-44243, Lietuva

El. paštas

aurelija.leonaviciene@vdu.lt

